

074

Marknader och handelsvägar i och omkring Torne-dalen.

(utarbetad för föreningen Birkarlarna av

E. Brännström).

Avsikten med denna provisoriska frågelistas är att införskaffa upplysningar om handeln och dess vägar i Tornedalen nu och som de voro i gammalt folks minne för att med ledning av detta så småningom kunna bilda sig en föreställning om förhållandena i äldre tider. Det är troligt att många ålderdomliga drag hållit sig kvar just i dessa trakter. Viktigt är särskilt att få så material belysande marknaderna, handelscentra, handlare av olika slag i stad och landsbygd, handelsmetoder m.m. I fråga om köpenskapen särskilt skinn- och lapphandeln, och i fråga om vägarna, framför allt de stora stråken, båtlederna på Torne-älv med forsar, ed och "mårkor", och de olika vintervägarna till Norge, Finland, Ishavskusten. Traditioner, ortnamn, o.s.v. om birkarlarna äro naturligtvis särskilt viktiga, vidare om goda handelsplatser ("Torne hamn" på Björkö, (Pirkkiö) utanför Torneå.) Det gäller dels att skaffa upplysningar om handeln i Torne-dalen, varor som produceras där, marknaderna och deras roll, och vart de där producerade varorna föras. Vidare Torne-dalens (handels-) förbindelser med Lappmarken, Norge, Ishavskusten, Finland och söderut. Uppgifter om namn (på fi, la, no, sv) på de olika nationaliteter som mötas och möttes i Tornedalen äro betydelsefulla; termer (på olika språk) på allt som efterfrågas böra överhuvud lämnas i så stor utsträckning som möjligt. Vid besvarandet bör man ej inskränka sig till Tornedalen och Torne lappmark nu, utan beröra även nuvarande finska områden!

Av intresse är att få den naturliga indelningen av Torne-dalen belyst: kustlandet, älvdalen, skogslandet, fjällen, lappmarken, med skogslappe- och fjällappsgränserna o.s.v. Tornedalingarnas, lapparnas och norrsmännens benämningar på olika områden böra efterforskas. Alla genuina namn på Norrbotten, kustlandet, Bottenhavet, lappmarken, Norge, finska lappmarken och Ishavskusten böra utfrågas och antecknas. Av stor vikt är att få kännedom om de områden, där lapparna vistas med hjordarna vintertid, deras förhållande till de bofasta där och deras handel. (Jfr Bergfors' skildring av förhållandena i Soppero i Norrbotten). Något bör nämnas om näringarna på olika platser, belysta genom angivande av äldre metoder t.ex. för åkerbruk, fiske, boskapskötsel; vilken betydelse dessa förr haft för Torne-dalen. Uppgifter om produkternas roll i handeln kunna lämnas, om tiden tillåter. När det gäller vägar och andra trafikleder böra namnen på dessa noggrant efterfrågas.

Lämpligt är att svar gives på alla frågor, så att en om och yttlig överblick erhålles, men att sedan det viktigaste, marknader, han-

delsvägar och transporter, handlare av skilda slag, handelsmetoder skildras så detaljerat som möjligt. Utfråga t.ex. en representant för ett handelshus i Torneå el. Haparanda om allt i hans handel: vilka varor han köper och vilka marknader han besöker, hur han färdas dit, tiden därför, affärsförbindelser etc. En lapphandlare i en by på samma sätt, en skinnhandlare likaså. En bonde, vilken som helst om vilka marknader han besöker, vilka varor han säljer och köper, priser, handelsmetoder, marknadsminnen, sätt att resa; om vägar, skjutsar, slädar, båtar, varor- hållstugor, betalning. En annan om sommartrafiken på Torne älv, olika slag av båtar, last uppför och nerför älven, forsfärder, stökning etc. försar, ed, "märkor" o.s.v. En lapp om hans uppköp i Norge, flyttningsvägar, marknader, vilka varor han säljer, handlare han haft och har att göra med o.s.v. Olika nationaliteters namn på varandra, på marknader, uppfattning om varandra och beröringen med varandra äro viktiga. Namn som finne, lapp, kvän, kainulainen, kalixbo, hälsing o.s.v. på olika språk? Ha de olika betydelse i olika trakter?

Inom Tornedalen bör ej blott handelstrafik utan kommunikationer och vägar, stigar, bätleder i allmänhet omtalas.

I.

1. Tornedalens och Torne Lappmarks indelning.

Hur indelas och benämns Norrbottnen, Bottenhavet, Tornedalen och Torne lappmark av tornedalingarna, lappar, norrmän?

A. a. Nedre-, övre Torne-dalen;

b. Skogsbyarna.

c. Lappmarken, skoglandet, fjällen, tundran.

B. Lappar: a. skogslappsområden nu? förr?

b. fjällappsområden? nu? förr?

c. Hur långt gå lapparna ned på vintern?

II.

Näringar (blott korta svar!)

Karakterisera olika delar av Tornedalen efter dessa näringar! Lappmarken!

1. a. Åkerbruksbygder? Tornedalen framförallt? Minnen om att andra näringar: fiske, boskapskötsel, förr spelat huvudrollen? (Laxfiske, sikfiske etc.)

b. Äldre åkerbruksmetoder (redskap).

1. Svedjning (för säd, för hö ?)? Namn: huhta (aho?). Ortnamn som häntyda på svedjning?

2. Åkrar, som spodats upp? Namn efter de olika metoder eller redskap som använts? Åkrarnas storlek och belägenhet? (Namn: pellonkiskominen, niityn perkkaua, raivaus, hakkaus, ajaminen? Perkkiö, hakko, ajo?) Vari skilde sig dessa från varandra? Åker el. äng? (För Perkkiö jfr Björkö utanför Torneå!) Metoder?

3. Sädesodling i gamla mjölkningsgårdar? (Se nedan under Boskapskötsel!) Producerades säd till avsalu?

2. Boskapskötsel (kor, hästar, får, getter, svin, höns).

a. Dess betydelse nu i Tornedalen? Förr? Olika slag av slätter: på Älvholmar, myrar etc. Stackar, lador, liar? Antal kor i genomsnitt nu och förr? Termer? Konstgjorda ängar (Perkkiö etc.).

b. Fäboddar: Hur långt i söder och norr gå de? Namn på vällen, stugan, fähuset, mjölkkällare etc. Malvfäboddar el. helfäboddar? Sommarladugårdar? Vallhjon? (Lappar?). Ortnamn på kenttä? Orsaken till att fäboddar ej förekomma i norr?

c. Minnen av äldre former av boskapskötsel? Att korna vallades, mjölkades ute i skogen, i särskilda mjölkgårddor? (med rökeldar), mellan vilka man flyttade? Tarhaa-metoden? Ortnamn på tarhaa? Såddes säd i dessa, när man flyttade till andra gårdar. Denna boskapskötsel ej blott för kor, utan även för svin, får?

d. Hästar, getter, svin, höns.

e. Fårskötseln betydelsefull förr? Ost av fårmjölk?

f. Kenskötseln. Ha bönderna efter Torne älv och vid kusten renar? Hur många mest? Vem sköter dem (lappar?) Var och hur skötas de? Har olika byar sina hjordar sammanslagna, och skötas dessa av lappar? I vilka trakter beta de olika byarnas renar? När hämtas avkastningen? Dess betydelse?

Vilken roll spelade boskapskötselns produkter: kött, smör och ost, hudar m.m. i handeln på marknaderna?

3. Fisket.

a. Vid kusten. Typiska fiskebyar: Nikkala m.fl. Fisksorter: vinter-, sommarfiske? Fiskemetoder (ålderdomliga). Olika slag av notdräkt?

b. Efter Torne-älv. Laxfisken: De riktigaste? Olika metoder? Hur mycket får man mest? Typiska fiskebyar efter Torne-älven (Kukkola?. Jfr Bergfors' skildring i "Norrbottnen"). Minnen av att fisket förr varit den viktigaste näringen i Torne ^{älvdal?} ~~älvdal?~~

Andra fisken: sikfiske (Kukkola), nättingfiske.

Fiskets betydelse? Hur förvarades fisken? Saltning, rökning m.m. Surfisk. Betydelsen för handeln? Vid vilka marknader försålles fisken? Organisationen i en fiskeby?

c. Fisket i träsk. Viktigare träsk? Minnen om att man farit till träsk i Lappmarken från kusten och fiskat? Varifrån? Till Torne träsk? Hade man bodar och häboren vid sjöarna? Sägner härom?

Minnen av att birkarlar eller bönder från Kalix, Luleå etc. förr fiskat i Tornedalen?

Ortnamn som Häbbersjön etc.?

4. Skogsbruk.

A. Jakt: Dess betydelse: för Tornedalen? (Flakastigar?) För skogsbygden? för lappmarken?

a. Pälsjakten? Särskilt kända jägarbyar eller -släkter? Jägare som leverantörer åt handlare?

b. Ekorrjakt.

c. Rävjakt (Svarträv).

d. Älgjakt; minnen av äldrensjakt?

e. Fågeljakt? Ripsnarning? Var hade och har denna sin största betydelse (socknar)? Räkning i timmer? Decker? Jaktens betydelse?

f. Säljakt. Säljagarbyar? Betydelse? (köttets, hudens, späckets, trenens betydelse och användning?). Tran till lyse?

B. Tjärbränning: Viktigaste tjärbränningsdistrikten? Tjårdalar? (termer, ortnamn). Andra metoder för tjärframställning än dalar? (ugnar?). Upplag vid älven? Tjärhov? Hur forslades tjäran? Tjårflottar? Hur gjordes, benämndes och manövrerades dessa?

4. Gruvor och järnhantering? Primitiv metalltillverkning? Myrholm? Gruvhanterings betydelse för allmogehandeln? Fanns bysmeder överallt? Vad tillverkade de? Till avsalu? Minnen av birkarlarna som smeder?

5. Andra lokala näringar?

6. Hantverkare: Smeder, skräddare, skomakare, garvare, nätbindare?

Obs. För marknader och handlare, jfr bilaga och Dlaus Magaus skildring av Torne-marknaden!

III.

Marknader. Skildra nedanstående utförligare!

a. Torne frimarknad: Vad innebar fri-marknad? (Finska: Friimarkkinat). Är i mitten av februari. Folk från hela Finland, Tornedalen, Gällivare, Jukkasjärvi, Kalix. Framförallt skinn- och häst-marknad. Ryssar där, före 1917. Finnas minnen av att lappar varit där? (Ännu på 1880-talet).

b. Övertorneå marknad (Särkilax marknad, finska: Matarenginmarkkinat). Häst- och skinnmarknad. Hela Tornedalen där. Slutet av januari - början av februari.

c. Alkkula marknad (på finska sidan). Fanns på 1890-talet.

d. Kengis marknad. Fanns tills Kiruna blev till. Lappmarknad. Mycket stor: Tyskar, engelsmän, ryssar, norrmän. Lapp- och skinn-marknad. Var mitt i vintern.

e. Rovaniemi marknad. I Finland, i landet ovanför Övertorneå. Troligen den största marknaden nu för tiden. Kengismarknaden har troligen förr haft samma betydelse. Lappmarknad,

hästmarknad. Besökt av Tornedalingar, norrmän, fi. Enare-, Enontekis, Karesuandolappar.

f. Enare marknad. I Finska lappmarken. Förr besökt även av Tornedalsbor. Lapp- och skinn-marknad?

g. Petsamo marknad? Besökt förr?

h. Inkea (skibotn) marknad, i no. lappmarken längst i norr. Lappi marknad. Besökt av ryssar, tornedalingar?, norska lappar, lappar från Jukkasjärvi, Karesuando?

i. Bränna marknad i Överkalix (finska: Kainuun-markkinat). Skinn-, häst-marknad. Förr troligen även lappmarknad (Gällivare-Jokkmokks-lappar?). Stånd finnas där. Är omkring den 15:de januari.

Med avseende på marknader bör efterfrågas: platsen och tiden på året? Finnas minnen om andra marknader i forna tider? Ort-namn på markkinat? Orsaken till att de upphörde, och när skedde detta? Finnas minnen om vår-, sommar- och höstmarknader? (Jfr Bergfors' skildring i "Norrbottnen!"). Finnas dylika ännu, eller varför ha de upphört? Minnen om att marknader flyttats? Beskriv marknadsplatsen i byn! Vad kallas den? Stånd? Vilka ägde dessa, byn eller handlaren? Varor, inkvarteringar? Hur sker handeln? Viktigt är att få reda på så mycket som möjligt om skinn- och lappmarknaderna! Hur värderas skinnen? Räknas ekorrskinn i timmer (= 40 st.)? Minnen av byteshandel? (Se Bergfors' skildring i "Norrbottnen" av förhållandena i Soppero, alltså i trakter dit lapparna komma ned på vintern? Anför detta område närmare.) Finnas sådan ännu? Från vilka trakter kom folk till varje marknad. Var det mest handlare, eller även andra? Olika nationaliteter? Var mycket folk där, eller litet? Särskilt minnen om den gamla Torne marknad, böra efterhöras! Kom dit sörilänningar, stockholmshandlare, Lule-, Pitebor, ryssar, finnar o.a.? Återvände de år efter år? Namn? Handlare från Norge, Finland, Ryssland? Varor? Namn? Existerar ännu den gamla torrfiskhandeln? Lapparnas roll?

Namn på Björkö (Pirkkiö) och Köpman-? Ha dessa samband med gamla handelsplatser?

Benämningar och öknamn på la, fi, sv på olika nationaliter?

1) Lapphandeln: Lapparnas produkter? Priser. Renskin, kött, vilt? Lapparnas inköp? Hur skedde handeln?

2) Skinnhandeln: Pälsverk, olika slag? Priser? Vad anses värdefullast? Svarta rävskin? Namn på olika skinnvaror? Förpackning etc.? Räkning i timmer (ekorrskinn)? Minnen av ekorrskinn, som värdenätare? Uppköpare? Leverantörer? Funnos särskilda pälsjägare? Renskin? Ingick skor i skinnhandeln?

3) Handeln med Norge. Varor: Torrfisk? Hur forslades den, vinter och sommar. Av lappar på flyttvägen, eller av särskilda handlare el. körkarlar? Andra varor från Norge? Norrmännens roll.

4) Handeln med Finland: Hästar? Andra varor? Finska kläder? Handeln med ryssarna! Varor: säd, rysstväl?

5) Handeln med Finska ishavskusten. Varor, förmedlare? Hur färdades utlänningsarna? Hemorter?

6) Tjärmarknader: När, var? Tjärhov i Torneå? Tjärflottar?

IV.

Ha Handlare: Se den bifogade förteckningen över vissa storhandlare! Fullständiga denna med namn och uppgifter!

a. Uppräkna namn på handlare i Torneå, Haparanda! Deras specialiteter! Gamla handelshus! Hur många marknader besöktes?

b. Lapphandlare. Bosatta var? Vad sålde de till lapparna? Handelsresor? Deras längd? (Jfr t.ex. uppgiften att Pokki i Kurravaara for till Tornemarknaden med 100 renar; resan räckte 2 månader) Handelsförbindelser. Rikedom, handelsmetoder? Hur långt sträcka sig deras resor? (Vita havet, Norge, Ryssland /Nischnie-Novgorod/). Till olika trakter i Finland.

c. Skinnhandlare?

d. Hästhandlare?

Särskilt skinn- och lapphandlarna böra utforskas!

V.

Vägar. Alla slags förbindelser, ej blott handels- ! Här är framförallt viktigt att få reda på så mycket som möjligt om vägarna efter Torne älv upp till Norge, och upp till finska Ishavskusten över Enare.

a. Vattenvägar. Torneälvens betydelse för handeln och samfärdseln? Trafik i allmänhet på älven. 1) mellan stränderna? 2) nedför och uppför älven? Handelns roll i denna trafik? Hur for man nedför älven? Vilka äga båtarna? Privatmän, handlarna? Hämta handlare nere vid älvens utlopp varor uppifrån. Båtarnas lastning? Last nedför älven? "Ränna" forsen? Last uppför? Stakning? Bära båtarna, draga dessa på rullar med rep? Var görs detta?

Hur långt färdas man per båt uppefter Torne älv? Uppräkna namnen på alla forsar efter älven? Vilka "ränner" man? Namn på ed och "märkor" efter älven? Olika slag av båtar? Finnas minnen av kyrkbåtar, som man for med utför älven på väg till kyrkan i Torneå innan Ö.-Torne m.fl. socknar avskildes? Varuslag sommartid? Från Norge? Hur långt uppifrån älven kan man per båt fara ned till Torneå. (Från Jukkasjärvi?). Båtplatser, lämningar, färjställen, båthus? Utseende? Andra fortskaffningsmedel till sjöss? Flottar? Broar? Vilställen? Särskilda yrkesmän som sköta om trafiken till sjöss? Namn på olika båtleder? Tjärflottning. Finns det spår av sv. namn på forsar el. annat i Torne älv? Kavelvägar, kavelbroar? Broar? Beskriv! Helst foton.

b. Sommarvägar till lands. Mellan byarna? Från kusten in i landet? Hur utmärkas de? Bleckning i träd? Spänger? Mera kända sommarvägar? Namn på olika slag av vägar? Fotbeklädningen? Näverskor? Näverskomil? Barfota? Tjårade man fötterna? Fiske-, smugglings-vägar? Slätterstigar, -vägar? Går man ännu till Norge? I vilka ärenden? Vägen sträckning? Över: 1) Torne älv - Ofoten fjord? 2) Torne-Muonio älv-Skibotn? Räkna upp så många ortnamn som möjligt utefter vägen! Ort-namn som anspela på vägen? Dagsmarschens längd, utrustning? Rita in vägen på Generalstabskartan!

c. Ridvägar: Rider man ännu? I vilka fall? Namn på mer kända ridvägar? Sadling, betsel, sporrar? Rider man eller red man till kyrkan?

Varutransporter med klövjning? Till marknader? Klövjesadlar?

Släpor, för häst, för människor?

Minnen av att hundar använts till transport? Att draga ackjan med?

Ha packackjor kunnat dragas av folk? På jakt? Utseende?

d. Stigar av olika slag? Namn? Märkas de ut med bleckning i träd? Smugglingsstigar? Slätterstigar? Flakastigar? Kyrkstigar?

Benämningar på och beräkningar av avstånd? Så långt ett hundskall hörs? Så långt en man eller häst orkar gå per dag? Näverskomil etc.? Minnen av hundmil, det avstånd en hund orkar draga en ackja el. kälke per dag?

Namn på vilostenar etc. Kända sådana? Suptallar?

e. Vintervägar: Namn? Hur utmärkas de? Buskar, bleckning i träd? Viktiga särskilt vägen till Norge efter Torne och Muonio Älvar och över Enare till Ishavet! Beskriv dessa så utförligt som möjligt, med uppräknig av ortnamn och betydelsefulla natur- och terrängförhållanden! Priicka in sträckningen på en karta! Marknadsresor efter dem? Hållstugor, gästgiverier, sedvänjor i samband därmed? Dagsresornas längd? Slädar, risslor, packning, varuslag? Klädsel, matsäck? Vilka varor forslas vintertid? Far man i sällskap till marknaderna eller ensam? Renskjutsar?

Ortnamn som anspela på vintervägarnas sträckning? (t.ex. Vintervägmyren?). Finnas namn på vägar som anspela på resans mål? (t.ex. Norges-vägen)?

Inkvarteringar etc. i Norge, i Petsamo etc.?

1. Skidvägar = skidspår från by till by? Namn, termer? Exempel från någon viss by!

Termer: Ifråga om vattendrag: namn på Torneälven! Olika namn på olika delar? Alla forsar uppräknas! Namn på ed och "mårkor" (mu-etta), både appellativer och ortnamn! Särskilt namn som anknyta till vägar och transporter! Största djup, bakvatten; "kanto" = ställe där man bär båten, varor o.s.v.?

Vintervägar: Namn på mer bekanta sådana? Ortnamn som anspela härpå (Vintervägmyren e.dyl.). Stiekkvistar, bleckning.

Sommarvägar: namn. Vilställen? Namn? (lepo- paikka, -sija, -ki-vi etc.)

VI.

Folkslag (utförligare) i handeln?

a) Lapparna: varifrån? Finska namn på olika slag av lappar? Minnen av lappar på platser därifrån de nu äro försvunna. Sägner om lappar? De sydligaste skogslapparna nu? Hur långt ned gå fjäll-lapparna nu? Minnen av att de förr kommit ned till Torne-marknaden?

Lapparnas flyttningvägar från Tornedalen till Norge? Från Torne-dalen till Finska lappmarken? Termer anknutna till flyttningvägarna? Använda lapparna broar? (skogslapparna på myrar etc., kavelbroar?) Finska namn på flyttningvägar och flyttningar?

Lapparnas roll i handeln? Forsla de varor blott vid flyttningarna? Torrfisk? etc. Lappar som forkarlar! Lappar som handlare?

Minnen om handlares beskattning av lappar? Att birkarlarna rest över till Norge och beskattat lapparna där förr? (mellan Titisfjord och Varanger?)

Minnen av att handelsmännen haft starkt inflytande ("äganderätt?") över lapparna? ("äga lappar?") Att handelsmännen vissa tider uppsökt lapparna i Lappmarken för att handla med dem? När? Vad kallades dessa resor? - De viktigaste nuvarande lapska högtiderna? Minnen av forna lapska vinterbyar i Torne lappmark (Ortnamn som Talvatis?), dit köpmännen foro? Höllos ting, predikningar etc. där? Skatteförhållanden?

Minnen av ryssars, karelare, "tjuders" härjningar bland lapparna? Sägner härom? Lapparnas namn och öknamn på olika nationaliteter: finnar, svenska, hälsingar, kalix-bor, norrmän?

b) Karelare? Hemorter? Ryssar: Varifrån? Varor? Hur färdades de? Till vilka marknader kommo de? Hur länge stannade de? Klädsel? Sägner om dem? Vägen de färdades, ortnamn? Kommo de i sällskap eller en och en? Kontryssar? I Båtar efter älvarna? Nedför Kemi, Ule älvar? Kvarstannade ryssar i Tornedalen?

Minnen av gamla fejder med ryssar (=karelare)? Härjningståg från Norrbotten (Tornedalen?) till Ryssland (Karelen?)? Varifrån startade man? Traditioner om äldre gränsförhållanden mellan Sverige och Ryssland? Finska, lapska, svenska, norska benämningar på ryssar, karelare?

c. Norrmän: Besöka de Torne-dalen och i vilka ärenden? På marknader? Lapska, svenska, finska namn på dem.

d. Finnar? Varifrån komma de? Vägar, varor etc. Svenska, lapska, norska namn på dem.

e. Sydligare norrbottningar och deras förbindelser med Tornedalen? Besök på marknader. Från Kalix, Luleå, Piteå? Namn på handlare? Färdeväg, slädar, varor?

Kainulaiset (=Kalixbor). Minnen om att ordet betytt svensk (el. hälsing)? Finska, lapska, norska benämningar och känslöinställningar till dem?

f. Birkarlar (i sägen, ortnamn m.m.) Birkarlar, kväner. Minnen? Bland lapparna, finnarna? Lever namnet birkarl kvar i någon form (bland lappar, finnar, norrmän)? Sägner om dem? Minnen av birkarlar? Sägner, gårdsnamn? Kända birkarlar? (Nils Oravainen?) Lapska, norska, finska benämningar på dem? Minnen om förbindelser med birkarlar i Finland? Vägar upp i Lappmarken? Birkarlgårdar? Minnen om att Kemi birkarlar förut handlat med lappar i Torne lappmark? Namnet konungsmän på birkarlarna? Traditioner att deklätt sig i röda kläder, kungakrona? Voro de kända för dåligt leverne?

VII.

Handelsseder: Handelssupning? Byteshandel? Handpenningar? Hör bruket att avkvista ett träd (Karsikko) samman med handeln på något sätt? Vad kallades den som första gången kom på en marknad? Skulle han bjuda på något o.s.v.? Minnen av handelsmetoder? Att man supit bort från lappen flera renar, hans skinnvaror, hela hans hjord?

VIII.

Uppgifter om nationaliteter i Tornedalen förr och nu. Bebyggelse, traditioner?

Finnarnas utbredning i norr, söder? Sägner om invandringar? Orter som utpekas som särskilt gamla? Gamla kyrkor, marknadsplatser? Sägner om den första gården i byn, den första bebyggaren i en

sooken, by?

Lapparna? Minnen om lapparna i södra delen av Tornedalen? Ortnamn. Lapparnas utbredning nu? Sägner om lapparna som första bebyggare nere vid Bottanviken?

Svenskar. Spår av gammal svensk bebyggelse i Tornedalen? Traditioner om svenskar som första bebyggare? Ortnamn på Kainuu, Kainu-lainen? Minnen av att svenskar (birkarlar) haft fisken i Torneälven och i Lappmarksträskan?

Fornminnen, heliga platser, fynd.

Fynd efter lappar i Tornedalen. Ortnamn (lapska) på Passe-, Äiles- ? Minnen av finska helgedomar, heliga lundar, träd? Träd med ansikten vid fiskesjöar? Heliga kåtor? Sägner om dylik på Seskarö? Seitar. Labyrinter, gravhögar, traditioner om runstenar? Stensättningar? Gamla kyrkplatser? Tingsplatser? Minnen el. spår av kyrkor?
